

motyw samotności

SAMOTNOŚĆ – postaci samotne w literaturze to bardzo często buntownicy lub ci, którzy muszą ponieść karę za określone czyny. Samotność wynika bowiem z braku porozumienia z innymi ludźmi lub z nakazu.

Jezus Chrystus był tym, który świadomie wybrał samotność. Spędził na pustyni 40 dni i nocy, nie poddając się kuszeniu Szatana. W mitologii greckiej natomiast samotni są postaci ukarane przez bogów: Prometeusz, którego za nieposłuszeństwo skazano na przykucie do skał Kaukazu i Syzyf, który musiał wnosić na górę kamień. Samotność jest stanem smutku i cierpienia – kiedy Demeter straciła ukochaną córkę Korę pograżyła się we łzach, a z nią cała ziemia.

W literaturze starożytnej przedstawiona jest postać Antygony, która wbrew prawu ziemskiemu podejmuje samotną walkę o godny pogrzeb jej brata (Antygona Sofoklesa). Nikt nie odważył się jej pomóc, dlatego przegrała. Również Odys (Odyseja Homera) działał samotnie – przez 10 lat podróżował, by wrócić do domu, do Itaki. Mimo że była z nim załoga, to dzięki niemu unikano zagrożenia, wychodzono z opresji.

Jednym z najsłynniejszych samotników w historii literatury jest tytułowy bohater dramatu Williama Szekspira Hamlet. Otrzymuje on od swojego już nieżyjącego ojca zadanie, by zabić Klaudiusza, który bezprawnie przejął tron w Danii. Hamlet nie potrafi jednak spełnić tej prośby, jest zbyt słaby, nie umie podołać roli przyszłego króla, która została mu narzucona. Traci przez to najbliższych – jego ukochana Ofelia już go nie rozumie, czuje się niekochana i niechciana, dlatego popełnia samobójstwo. Szekspir pokazuje, że samotna walka nie ma sensu, bo Hamlet ponosi klęskę, zbyt trudne miał zadanie, by je wypełnić należycie.

W romantyzmie natomiast, który odkrył na nowo Szekspira, samotność charakteryzowała prawie każdego bohatera literackiego. Adam Mickiewicz w Dziadach cz. III przedstawił postać Konrada – buntownika, chcącego wyzwolić świat. Uważał

on, że swoją misję może spełnić tylko samotnie, ponieważ nikt inny nie może równać się z Bogiem. Tylko Konrad cierpi za miliony, tylko od niego zależeć będą dzieje świata. Nie jest on jednak na tyle silny, by walczyć. Wielka Improwizacja kończy się bowiem omdleniem bohatera. W części IV tegoż dramatu Gustaw sam o sobie mówi jak o samotniku. Przeżył on nieszczęśliwą miłość, nie jest pewne, czy popełnił samobójstwo, lecz po tym doświadczeniu rozpamiętywał w samotności przeszłość. Jego status jest niepewny, może on być bowiem pustelnikiem, szaleńcem lub zjawą. Owładnięty romantyczną miłością do kobiety nie potrafił już żyć wśród ludzi. Samotność wybrał także bohater Konrada Wallendora. On zrezygnował ze szczęścia osobistego, by walczyć w imię ojczyzny. Najbliższą mu osobą był opiekun Halban, który pomaga mu podejmować najtrudniejsze decyzje. Wiersze Mickiewicza także wielokrotnie poruszały temat samotności. Szczególnie uwidocznione jest to w Sonetach krymskich – zbiorze pisany podczas podróży poety do Rosji (zesłanie w głąb mocarstwa było karą za działalność w kołach Filomatów i Filaretów). Podmiot liryczny sonetów przemierza niezwykła krainę, zachwyca się orientálną przyrodą, jednak wciąż tęskni za ojczyzną, nasłuchuje znajomego głosu, lecz słyszy jedynie ciszę. Samotność dotyka tu go jeszcze mocniej, jest silniej odczuwana z dala od kraju lat dziecińczych.

Juliusz Słowacki przedstawia postać samotnika w Kordianie. Tytułowy bohater wyruszył w samotną podróż po Europie, by zrozumieć świat. Odwiedził Anglię, Włochy, stał na szczycie Mont Blanc, gdzie wygłosił monolog będący odniesieniem do Mickiewiczowskiej Wielkiej Improwizacji. Jako że czuje się powołany do spełnienia niezwykle ważnej misji, a nikt nie chce podjąć się zabójstwa cara, by walczyć o niepodległość Polski, on samotnie wyrusza do komnaty władcy. Okazuje się jednak, że w jego duszy z odwagą wygrywają Strach i Imaginacja.

Polscy romantycy korzystali z wzorów literatury zagranicznej. Tytułowy bohater Cierpień młodego Wertera Goethego cierpi

samotnie z powodu niemogącej się nigdy spełnić miłości. Pograża się w coraz większym smutku, a świadomość, że nigdy nie będzie już szczęśliwy doprowadza do tragedii – Werter popełnia samobójstwo. Zupełnie inny jest bohater Giaura – powieści poetyckiej Byrona. Jest to postać, która zamiast pograżać się z cierpieniu, działa: chce pomścić śmierć ukochanej, nie potrafi przebaczyć, jest porywczy. Nie szuka też wsparcia, samotnie musi walczyć.

Nietypowym samotnikiem jest Stanisław Wokulski (Lalka Bolesława Prusa). On zabiega o liczne kontakty towarzyskie, nie chce być doceniany, jednak nikt nie wie, co się tak naprawdę dzieje w jego duszy. Nawet najbliższy przyjaciel – Ignacy Rzecki – nie potrafi zrozumieć zachowania Stacha, niewyobrażalne jest dla niego, by szaleć z miłości do zimnej i bezwzględnej arystokratki. Paradoksalnie Wokulski na Syberii a nie w Warszawie czuł się wolny, mimo że przecież wgłąb Rosji został zesłany po udziale w powstaniu styczniowym. Paryż także jawi mu się jako miasto wolności, bo może być anonimowy, nie wiążą go tam żadne stosunki ani umowy. Samotność pozwala więc rozwijać się, jest ściśle połączona z wolnością. Rzecki natomiast całe swe życie poświęcił dla pracy w sklepie. Nigdy nie założył rodziny, mieszka od kilkudziesięciu lat w swoim pokoju, gdzie żaden przedmiot nie zmienia swojego miejsca. Towarzyszem jego jest jedynie pies Ir. Pan Ignacy gotowy jest nawet poświęcić swoje uczucie do pani Stawskiej dla dobra Wokulskiego.

Samotnikiem jest również Rodion Raskolnikow, bohater powieści Fiodora Dostojewskiego Zbrodnia i kara. On świadomie unika ludzi, najpierw po to, by spokojnie opracować plan zabicia lichwiarki Alony, potem boi się, że jego czyny zostaną wyjawione. Popada w obłąd, całymi dniami leży samotnie w swoim małym pokoju. Jako że uważa się za jednostkę lepszą i doskonalszą, to zakłada, że tacy ludzie nie potrzebują wsparcia innych.

Ludzie bezdomni Stefana Żeromskiego to powieść często

określana mianem tragedii. Tragiczne jest przeżycie samotności wynikające z zasad moralnych Tomasza Judyma. Ten młody doktor porzucił szczęśliwe życie u boku ukochanej Joasi, by spełniać obowiązek wobec społeczeństwa. Wychował się on w ubogiej rodzinie i wykształcenie zdobył po to, by pomagać najuboższym. Judym uważa, że ma dług wobec tej grupy. Jest „z motłochu”, więc nie może należeć do bogatszej warstwy społecznej, ponieważ stanie się dorobkiewiczem. Joasia obiecywała pomoc w opiece nad chorymi, Judym jednak nie zgodził się na to. Wybiera samotność, mimo że swoją posługę mógłby pełnić jako szczęśliwy, bogaty człowiek.

Współczesny człowiek żyjący w mieście bardzo często narażony jest na samotność. Pokazuje to Franz Kafka w powieści Proces. Główny bohater Józef K. Zostaje postawiony w stan oskarżenia, nie poznaje jednak zarzutów lecz stara się obronić. Nie rozumie, że to jego styl życia był powodem procesu. Józef K. Jest bowiem typowym człowiekiem wieku XX: nie dba o relacje międzyludzkie, nie obchodzi go los innych, nie interesuje się sztuką, miłość nie ma dla niego znaczenia. Ten brak stałych, silnych punktów zaczepienia we współczesnym świecie powoduje, że bohater czuje się coraz bardziej zagubiony, przestaje rozumieć rzeczywistość.

Niezwykłą książką o osamotnieniu jest Sto lat samotności Gabriela Garcii Marqueza. Powieść jest historią rodziny Buendiów, w której każdy na inny sposób przeżywa samotność: jedni z powodu śmierci, inni choroby, nieszczęśliwej miłości, niezrozumienia. Autor pokazuje, że każdy z nas narażony jest na samotność, nie ma ona bowiem jednej przyczyny i nie tak łatwo się jej pozbyć.

Tezy/hipotezy maturalne:

– problem samotności w literaturze to zbyt szeroki temat, konieczne należy go dookreślić, omawiając tylko konkretną epokę (np. samotność bohaterów romantycznych) lub konkretny typ bohatera (np. można założyć, że buntownicy to zawsze

ludzie samotni).

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.